

Gunnar Fog-Petersen: I Efteraaaret 1916, under den store Finanslovdebat, fremsatte Indenrigsministeren en Række Udtalelser om vort økonomiske Liv i Fremtiden, hvilke Udtalelser blev fortolket meget vidtgaaende af Ministeriets Modstandere ved sidste Valg; der blev efter min Mening lagt meget mere ind i disse Udtalelser, end de i Virkeligheden indeholdt, og man oversaa det, der var det centrale i Udtalelserne, nemlig følgende, som jeg med den højtærede Formands Tilladelse skal citere. Indenrigsministeren udtalte den Gang: „Jeg kan ikke tænke mig andet end, at Statsmagten vil hente Lære af, hvad man i disse Aar har set, og at Kontrollen med Monopolernes Priser eller Overtagelse af Monopoler, hvis dette er nødvendigt, er et af de Spørgsmaal, som først og fremmest vil melde sig efter Krigen for den danske Lovgivningsmagt.“ Der er endnu ikke gaaet saa forfærdelig lang Tid efter Krigen, og Spørgsmaalet har allerede nu meldt sig, ikke i Diskussionsform, men i Lovgivningsform; det er nu Rigsdagens Sag at tage Stilling til det vigtige Princip, der ligger i dette Forslag, hvorved Indenrigsministeren har indfriet det Løfte, han den Gang fremsatte.

Spørgsmaalet vil sikkert efter Krigen blive endnu mere aktuelt end under Krigen, thi ingen kan være blind for, at der er en Tilbøjelighed indenfor Erhvervslivet til at slutte sig sammen, at forenkle Driften, at lade flere Virksomheder gaa op i een. Og denne Tilbøjelighed gaar det sikkert ikke an udelukkende at betragte som værende af det onde. Det er en Tilbøjelighed, som har mange Fordele for Samfundet; der spares baade Arbejdskraft og Kapital og skaffes ofte Betingelser for en bedre og billigere Produktion. Naar man derfor vil bedømme det foreliggende Lovforslag og tage sig et Udgangspunkt for denne Bedømmelse, maa man ikke stille sig paa det Standpunkt, at disse Sammenslutninger af Virksomheder, som man med et enkelt Ord betegner som Trusteer — selv om vi vel ikke endnu har Trusteer i egentlig Forstand her i Landet, har vi dog Tilløb dertil, saa at det kan være rigtigt at bruge det Ord —, er Foreteelser i Samfundet, som man med alle Midler maa vende sig imod. Det er de ikke, de er en Kendsgerning, noget, man ikke kan forandre, og Lovgivningsmagten maa tage Stilling ud fra det Standpunkt, at det er noget, der er, og noget, som man heller ikke ønsker bort, men kun ønsker at have Indseende med.

Spørgsmaalet er da, hvordan Samfundet skal stille sig overfor saadanne Sammenslutninger. Den Tid er ganske sikkert forbi og kommer ikke foreløbig igen, hvor Befolkningen roligt vil finde sig i at blive klippet, hvor man vil ligge stille, medens man bliver flaaet; Samfundet vil have Haand i Hanke med Virksomheder af en saadan Art, at den frie Konkurrence ikke medfører den fornødne Kontrol, og dette kan fra Samfundets og Folkets Side opnaas af forskellige Veje.

Der er først Toldspørgsmaalet, det er selvfølgelig vigtigt i denne Forbindelse. Det er ganske klart, at hvis man oprettholder høj Toldbeskyttelse, kan der i Ly af saadanne Toldsatser skabes Virksomheder og monopolagtige Virksomheder, der er fri for Konkurrence udefra, og man kan i mange Tilfælde lægge Toldens Beløb og endda mere over paa Forbrugerne. Der er imidlertid her i Danmark neppe saa høj Toldbeskyttelse for Tiden, at den paa væsentlig Maade kan danne Læ for monopolagtige Virksomheder, thi de fleste af vore Toldsatser er Vægttoldsatser og er ikke forandrede under Krigen. Men samtidig er Varerne steget stærkt i Pris, det vil reelt sige, at Tolden er sat meget betydeligt ned, ned til Halvdelen eller Trediedelen af, hvad den var før Krigen, og Beskyttelsen er derfor meget mindre nu, end den var før Krigen. Jeg tror ikke, at der indenfor Flertallet af den danske Befolkning er nogen Tilbøjelighed til at ville ændre paa dette Forhold. Der vil snarere være Tilbøjelighed til, hvis Priserne skulde gaa tilbage, da at lade Toldsatserne rykke tilbage i et tilsvarende Forhold.

Dernæst er der Andelsbevægelsen, der har en saa stærk Udbredelse; Andelssammenslutningen, fælles Indkøb og fælles Salg af en Række Varer, Forbrugsforeringsbevægelsen er alle utvivlsomt meget virksomme Midler mod Trustdannelse af enhver Art, og fra alle Samfundsklassers Side bør man have sin Opmærksomhed henvendt derpaa og i større Udstrækning end nu tage Del i denne Bevægelse. Andelsbevægelsen er ikke alene i sig selv en Hemske for Sammenslutninger og Misbrug af dem, men den er det ogsaa, naar vi ser hen til den tredie Foranstaltning, den tredie Hovedfaktor, der kan modvirke Misbrug, nemlig Lovgivningsbestemmelser, idet det Tilsynsraad, der foreslaas nedsat i det foreliggende Lovforslag, gennem Andelsbevægelsen vil have et udmærket Middel til at kunne kontrolere andre Erhvervs virksomheder, der arbejder paa samme